

Cuprins

CAPITOLUL I. ASPECTE GENERALE PRIVIND PROCESUL CIVIL

INTERNAȚIONAL _____ 1

§ 1. Noțiunea de „proces civil internațional” _____ 1

§ 2. Corelația dintre procesul civil internațional și dreptul internațional privat _____ 2

2.1. Ipoteza soluționării de către instanța română a unui conflict de legi în spațiu _____ 3

2.1.1. Verificarea competenței internaționale a instanțelor române _____ 3

2.1.2. Stabilirea regulilor procedurale aplicabile _____ 3

2.1.3. Stabilirea regulilor substanțiale aplicabile _____ 4

2.2. Ipoteza soluționării de către instanța română a unui conflict de legi în timp și spațiu _____ 6

2.3. Concluzii _____ 7

§ 3. Corelația dintre „procesul civil internațional” și „cooperarea civilă internațională în materie civilă” _____ 7

§ 4. Izvoarele normelor juridice aplicabile procesului civil internațional _____ 8

4.1. Considerații generale _____ 8

4.2. Rolul Conferinței de la Haga de drept internațional privat _____ 9

4.3. Clasificarea izvoarelor _____ 9

4.3.1. Izvoare internaționale _____ 10

4.3.2. Izvoare adoptate la nivelul Uniunii Europene _____ 17

4.3.3. Izvoare naționale _____ 19

§ 5. Obiectul de reglementare al normelor juridice aplicabile procesului civil internațional _____ 20

5.1. Clasificare _____ 20

5.2. Excluderea din domeniul procesului civil internațional a normelor juridice aplicabile procesului arbitral internațional _____ 23

§ 6. Interpretarea normelor juridice aplicabile procesului civil internațional _____ 24

6.1. Interpretarea normelor juridice adoptate la nivel internațional _____ 24

6.2. Interpretarea normelor juridice adoptate la nivel național _____ 25

§ 7. Considerații metodologice _____ 26

CAPITOLUL II. COMPETENȚA INTERNAȚIONALĂ A INSTANȚELOR ROMÂNE

ROMÂNE	28
§ 1. Privire generală asupra competenței internaționale	28
1.1. Conflictul de jurisdicții	28
1.2. Normele juridice prin care se soluționează conflictul de jurisdicții	29
1.2.1. Natură juridică	29
1.2.2. Clasificare	29
1.2.3. Izvoare	31
1.2.4. Delimitarea sferei de aplicare a reglementărilor-cadru adoptate la nivelul Uniunii Europene și la nivel național în materia competenței internaționale	31
1.3. Finalitatea soluționării conflictului de jurisdicții: determinarea competenței internaționale	36
1.3.1. Noțiunea de competență internațională	36
1.3.2. Formele competenței internaționale	37
1.4. Considerații metodologice	38
§ 2. Competența internațională de drept comun	39
2.1. Competența internațională de drept comun, potrivit Codului de procedură civilă	39
2.1.1. Sediul materiei	39
2.1.2. Principiul calificării, potrivit <i>lex fori</i>	40
2.1.3. Domiciliul	41
2.1.4. Reședința obișnuită	41
2.1.5. Sediul principal	43
2.1.6. Sediul secundar	44
2.1.7. Fondul de comerț	45
2.2. Competența internațională de drept comun, potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	45
2.2.1. Sediul materiei	45
2.2.2. Calificarea noțiunii de domiciliu	46
2.2.3. Asimilarea sediului secundar cu domiciliul persoanei juridice	47
§ 3. Reguli de competență internațională <i>institute ratiōe materiae</i>	48
3.1. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la starea civilă, capacitatea și relațiile de familie ale persoanelor fizice	49
3.1.1. Sediul materiei	49

3.1.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la starea civilă a persoanei fizice	50
3.1.2.1. Noțiuni	50
3.1.2.2. Acțiunile de stare civilă	51
3.1.2.3. Raportul dintre instrumentele juridice aplicabile în această materie	51
3.1.2.4. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la divorț, separarea de drept (de corp) sau la anularea căsătoriei	53
3.1.2.5. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la stabilirea și contestarea filiației	56
3.1.2.6. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la încuviințarea, desfacerea sau nulitatea adopției	57
3.1.3. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la capacitatea juridică a persoanei fizice	59
3.1.3.1. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la capacitatea juridică a majorului	59
3.1.3.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la capacitatea juridică a minorului	61
3.1.4. Determinarea competenței jurisdicționale în materia relațiilor de familie	66
3.1.4.1. Observație preliminară	66
3.1.4.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri în materia obligației de întreținere	67
3.4.1.3. Aplicarea regulilor de competență internațională cuprinse în Regulamentul (CE) nr. 4/2009	67
3.2. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la statutul organic al persoanelor juridice	68
3.3. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la imobile	70
3.3.1. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române, potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	70

3.3.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române, potrivit Codului de procedură civilă	72
3.4. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri în materie succesorală	73
3.4.1. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române, potrivit Regulamentului (UE) nr. 650/2012	73
3.4.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române, potrivit Codului de procedură civilă	75
3.5. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri în materie contractuală	76
3.5.1. Reguli de drept comun	76
3.5.1.1. Sediul materiei	76
3.5.1.2. Delimitarea sferei de aplicare a dreptului Uniunii Europene și a dreptului național	77
3.5.1.3. Punctele de legătură	77
3.5.1.4. Domeniul de aplicare	81
3.5.2. Reguli speciale având caracter de protecție	82
3.5.2.1. Considerații generale	82
3.5.2.2. Reguli speciale de competență internațională în materia contractelor de asigurare	82
3.5.2.3. Reguli speciale de competență internațională în materia contractelor încheiate de consumatori	85
3.5.2.4. Reguli speciale de competență internațională în materia contractelor individuale de muncă	86
3.6. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri întemeiate pe fapte juridice	87
3.6.1. Sediul materiei	87
3.6.2. Punctele de legătură	88
3.6.3. Domeniul de aplicare	90
§ 4. Prorogarea de competență în dreptul internațional privat	91
4.1. Prorogarea voluntară a competenței internaționale	91
4.1.1. Regimul juridic instituit de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012	92
4.1.1.1. Domeniul de aplicare	93
4.1.1.2. Modalitățile prorogării voluntare a competenței internaționale	93

4.1.1.3. Condițiile de valabilitate ale convenției atributive de competență	94
4.1.1.4. Autonomia convenției atributive de competență față de contractul în care este inserată	94
4.1.1.5. Efectul convenției atributive de competență	95
4.1.2. Regimul instituit de Codul de procedură civilă	95
4.1.2.1. Corelația dintre dispozițiile art. 1067 și cele ale art. 1068 NCP	96
4.1.2.2. Modalitățile alegerii jurisdicției române	97
4.1.2.3. Condițiile de valabilitate ale convenției de prorogare a competenței	97
4.1.2.4. Limitele libertății părților de a alege jurisdicția	98
4.1.2.5. Efectul convenției de prorogare a competenței	99
4.1.2.6. Corelația prevederilor Codului de procedură civilă cu acelea ale Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	99
4.2. Prorogarea legală a competenței internaționale	100
4.2.1. Prorogarea legală de competență în cazul coparticipării procesuale pasive	100
4.2.2. Prorogarea de competență în cazul cererilor accesorii și incidentale	101
4.2.2.1. Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	101
4.2.2.2. Aplicarea dispozițiilor Codului de procedură civilă	102
4.2.3. Prorogarea legală de competență ca for de necesitate	103
4.2.4. Prorogarea de competență în cazul chestiunilor preliminare	105
4.2.5. Prorogarea de competență în cazul măsurilor provizorii, conservatorii sau de executare	105
4.2.5.1. Aplicarea Codului de procedură civilă	105
4.2.5.2. Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	106
4.2.6. Prorogarea de competență în cazul conexității	107
4.2.6.1. Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	107
4.2.6.2. Aplicarea Codului de procedură civilă	109
4.2.7. Litispendența internațională	110
4.2.7.1. Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	110
4.2.7.2. Aplicarea Codului de procedură civilă	114

4.3. Prorogarea judecătorească a competenței internaționale	116
4.3.1. Prorogarea de competență pentru administrarea probelor (în cazul comisiilor rogatorii)	116
4.3.2. Prorogarea de competență în favoarea instanței mai bine plasate pentru a soluționa o cerere în materia răspunderii părintești	116

CAPITOLUL III. CONDIȚIA JURIDICĂ A STRĂINULUI CA PARTE ÎN PROCESUL CIVIL	118
§ 1. Noțiuni. Delimitare față de alte instituții juridice	118
§ 2. Sediul materiei	119
§ 3. Principii aplicabile condiției juridice a străinului ca parte în procesul civil. Enumerare	120
3.1. Aplicarea regimului național	121
3.2. Scutirea de <i>cautio judicatum solvi</i>	123
3.2.1. Considerații generale	123
3.2.2. Regimul juridic instituit prin Convenția de la Haga (1980)	125
3.3. Asistența judiciară în procesul civil	126
3.3.1. Asistența judiciară acordată potrivit reglementării naționale	127
3.3.1.1. Aspecte introductive	127
3.3.1.2. Condițiile acordării ajutorului public judiciar	127
3.3.1.3. Conținutul ajutorului public judiciar	130
3.3.1.4. Procedura de acordare a ajutorului public judiciar	132
3.3.2. Asistența judiciară acordată potrivit Convenției de la Haga (1980)	134
3.3.2.1. Aspecte introductive	134
3.3.2.2. Condiții specifice pentru acordarea asistenței judiciare	134
3.3.2.3. Conținutul asistenței judiciare	136
3.3.2.4. Procedura de acordare a asistenței judiciare	136
3.3.3. Asistența judiciară acordată potrivit Acordului de la Strasbourg (1977)	137
3.4. Corelație între diferitele regimuri juridice aplicabile asistenței judiciare	139
3.5. Imunitatea de jurisdicție a străinilor citați ca martori sau ca experți pentru fapte sau condamnări anterioare	140

CAPITOLUL IV. PROCEDURA DE JUDECATĂ, DE CĂTRE INSTANȚELE ROMÂNE, A CAUZELOR CIVILE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE	141
<i>Secțiunea 1. Reguli aplicabile procedurii de drept comun</i>	<i>141</i>
§ 1. Precizare prealabilă	141
§ 2. Metoda de reglementare	141
§ 3. Aspecte de drept internațional privat privind etapa scrisă a procesului civil	144
3.1. Regimul juridic al acțiunii civile	144
3.1.1. Elementele acțiunii civile	144
3.1.2. Condițiile acțiunii civile	144
3.1.3. Clasificarea acțiunilor civile	146
3.2. Citarea și comunicarea actelor judiciare și extrajudiciare	147
3.2.1. Citarea și comunicarea actelor judiciare și extrajudiciare, potrivit dreptului Uniunii Europene	147
3.2.1.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare	147
3.2.1.2. Procedura de drept comun privind notificarea sau comunicarea actelor	149
3.2.1.3. Proceduri alternative de notificare sau comunicare a actelor	150
3.2.2. Citarea și comunicare actelor judiciare și extrajudiciare în sistemul instituit sub egida Conferinței de la Haga	151
3.2.2.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare	151
3.2.2.2. Procedura de drept comun privind notificarea sau comunicarea actelor	152
3.2.2.3. Proceduri alternative de notificare sau comunicare a actelor	153
3.2.3. Citarea și comunicare actelor judiciare și extrajudiciare potrivit prevederilor Legii nr. 189/2003	154
3.2.3.1. Domeniul de aplicare	154
3.2.3.2. Procedura de comunicare a actelor	154
3.3. Regimul juridic al apărărilor	155
3.4. Regimul juridic al termenelor	155
§ 4. Aspecte de drept internațional privat privind etapa cercetării procesului	155
4.1. Considerații generale	155
4.2. Excepțiile procesuale	156

4.3. Regimul juridic al probelor	156
4.3.1. Proba actelor și a faptelor juridice	156
4.3.1.1. Obiectul și sarcina probei	156
4.3.1.2. Admisibilitatea mijloacelor de probă	156
4.3.1.3. Administrarea probelor. Aspecte generale	157
4.3.1.4. Administrarea probelor. Utilizarea ca mijloace de probă a actelor oficiale care nu au fost întocmite în statul instanței sesizate	158
4.3.1.5. Administrarea probelor în străinătate	160
4.3.1.6. Forța probantă a mijloacelor de probă	167
4.3.1.7. Aprecierea probelor	167
4.3.2. Proba legii străine	167
4.3.2.1. Sarcina probei	167
4.3.2.2. Mijloacele de probă a legii străine	168
4.3.2.3. Imposibilitatea de probare a legii străine	174
§ 5. Aspecte de drept internațional privat privind etapa dezbaterii procesului	175
§ 6. Aspecte de drept internațional privat privind etapa deliberării și a pronunțării hotărârii	175
§ 7. Aspecte de drept internațional privat privind căile de atac	175
§ 8. Aspectele de drept internațional privat privind executarea silită	175
<i>Secțiunea a 2-a. Reguli aplicabile unor proceduri speciale</i>	175
§ 1. Procedura specială a somației de plată	176
1.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare	176
1.2. Caracteristicile procedurii speciale privind somația de plată	178
§ 2. Procedura specială aplicabilă cererilor de valoare redusă	179
2.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare	179
2.2. Caracteristicile procedurii speciale privind cererile de valoare redusă	181
§ 3. Procedura specială de obținere a titlului executoriu european pentru creanțe necontestate	183
3.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare	183
3.2. Caracteristicile procedurii speciale de obținere a titlului executoriu european pentru creanțe necontestate	185

CAPITOLUL V. EFECTELE HOTĂRÂRILOR JUDECĂTOREȘTI

STRĂINE	187
§ 1. Enumerarea efectelor hotărârilor judecătorești	187
§ 2. Sediul materiei	187
§ 3. Delimitarea sferei de aplicare a celor două reglementări-cadru în materia efectelor hotărârilor judecătorești străine	188
3.1. Domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	188
3.2. Domeniul de aplicare al Codului de procedură civilă	191
§ 4. Recunoașterea hotărârilor străine în România	195
4.1. Recunoașterea de plin drept	195
4.1.1. Recunoașterea de plin drept a hotărârilor străine la nivelul Uniunii Europene	195
4.1.2. Recunoașterea de plin drept a hotărârilor străine la nivelul reglementării naționale	196
4.2. Recunoașterea voluntară	198
4.3. Recunoașterea judiciară (condiționată)	198
4.3.1. Considerații generale	198
4.3.2. Cerințele de regularitate internațională stabilite de Codul de procedură civilă	200
4.3.3. Cerințele de regularitate internațională stabilite de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012	211
4.3.4. Condiții de regularitate internațională stabilite de alte instrumente juridice adoptate la nivelul Uniunii Europene	219
4.3.5. Aspecte procedurale referitoare la recunoașterea hotărârilor străine în România	221
§ 5. Executarea hotărârilor străine în România	226
5.1. Efectul executoriu de plin drept al hotărârilor străine	226
5.2. Efectul executoriu judiciar al hotărârilor străine	227
5.2.1. Condiții stabilite de Codul de procedură civilă	228
5.2.2. Condiții instituite de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012	230
5.2.3. Condiții instituite de alte instrumente juridice adoptate la nivelul Uniunii Europene	231
5.2.4. Aspecte procedurale referitoare la executarea hotărârilor străine în România	233
5.3. Forța probantă a hotărârilor străine	237

CAPITOLUL VI. EFECTELE HOTĂRĂRIILOR ARBITRALE STRĂINE	239
§ 1. Sediul materiei	239
§ 2. Delimitarea sferei de aplicare a celor două reglementări-cadru în materia efectelor hotărărilor arbitrale străine	240
§ 3. Noțiunea de „sentință arbitrală străină”	241
3.1. Noțiunea de „sentință arbitrală străină” în reglementarea Codului de procedură civilă	242
3.2. Noțiunea de „sentință arbitrală străină” în reglementarea Convenției de la New York (1958)	243
3.3. Importanța stabilirii naționalității sentinței arbitrale	243
§ 4. Enumerarea efectelor sentințelor arbitrale străine	244
§ 5. Recunoașterea și încuviințarea executării în România a sentințelor arbitrale străine	244
5.1. Impedimente la recunoașterea sentințelor arbitrale străine	244
5.1.1. Considerații generale	244
5.1.2. Motive referitoare la nerespectarea ordinii publice a statului solicitat	246
5.1.3. Motive referitoare la nevalabilitatea sau la nerespectarea convenției arbitrale.	247
5.1.4. Motive referitoare la nerespectarea unor principii fundamentale ale procesului arbitral sau ale procesului civil în general	250
5.2. Aspecte procedurale referitoare la recunoașterea și încuviințarea executării sentințelor arbitrale străine în România	252
5.2.1. Precizare prealabilă	252
5.2.2. Obiectul cererii	252
5.2.3. Calea procedurală	252
5.2.4. Instanța competentă	253
5.2.5. Nerezvizuirea sentinței arbitrale străine	253
5.2.6. Calea de atac	253
§ 6. Forța probantă a sentințelor arbitrale străine, cu privire la situațiile de fapt pe care le constată	254
BIBLIOGRAFIE	257

CAPITOLUL II. COMPETENȚA INTERNAȚIONALĂ A INSTANȚELOR ROMÂNE

§ 1. Privire generală asupra competenței internaționale

1.1. Conflictul de jurisdicții

Conflictul de jurisdicții reprezintă situația în care, datorită prezenței elementului de extraneitate, instanțele mai multor state pot fi sesizate pentru judecarea unui litigiu^[1].

Sub anumite aspecte, el se aseamănă cu un alt conflict specific dreptului internațional privat, *conflictul de legi materiale*, acesta din urmă reprezentând posibilitatea ca, din cauza prezenței unui element de extraneitate la nivelul raportului juridic litigios, două sau mai multe sisteme de drept să aibă vocația de a se aplica respectivului raportului juridic.

Asemănările celor două conflicte sunt superficiale și vizează:

- pe de-o parte, prezența elementului de extraneitate la nivelul raportului juridic, iar,
- pe de altă parte, faptul că ambele conflicte sunt soluționate prin norme juridice aparținând sistemului de drept al instanței sesizate (*lex fori*).

Conflictul de jurisdicții și conflictul de legi materiale se deosebesc în mod fundamental, astfel:

- *cauza* celui dintâi o reprezintă posibilitatea ca mai multe instanțe, din state diferite, să fie sesizate cu soluționarea litigiului, pe când *cauza* conflictului de legi materiale o reprezintă posibilitatea ca mai multe sisteme de drept să fie aplicabile raportului juridic litigios;
- *cauza* diferită a celor două conflicte determină ca și *scopul* soluționării lor să fie diferit: determinarea instanței competente din punct de vedere internațional

^[1] D.-AL. SITARU, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială – Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 55. Pentru o comparație între conflictul de jurisdicții (în sensul de posibilitate ca, datorită existenței unui element de extraneitate, instanțele mai multor state să fie sesizate cu soluționarea unui litigiu) și conflictul de legi materiale (situația în care două sau mai multe sisteme de drept sunt susceptibile de a se aplica pe fondul unui raport juridic cu element de extraneitate), a se vedea Ș.-AL. STĂNESCU, *Competența jurisdicțională a instanțelor române în materia contractelor comerciale internaționale*, în Revista de drept comercial nr. 4/2006, p. 93, nota 3.

Responsă să soluționeze litigiul în cazul conflictului de jurisdicții, respectiv a legii aplicabile (*lex causae*) în cazul conflictului de legi materiale;

– din *perspectivă cronologică*, soluționarea conflictului de jurisdicții este prioritară, putând lipsi de interes soluționarea conflictului de legi materiale în cazul respingerii acțiunii ca nefiind de competența jurisdicției române (conform art. 1071 NCPC).

1.2. Normele juridice prin care se soluționează conflictul de jurisdicții

1.2.1. Natură juridică

În literatura de specialitate, natura juridică a normelor juridice prin care se soluționează conflictul de jurisdicții este controversată.

Astfel, într-o *primă opinie*, acestea au o natură conflictuală^[1].

Într-o *a doua opinie*, normele prin care se soluționează conflictul de jurisdicții au natura unor norme materiale^[2].

Apreciez că normele juridice menționate sunt tot norme conflictuale, dar ele se deosebesc de cele care sunt incidente în cazul unui conflict de legi (materiale) prin faptul că soluționează un alt fel de „conflict”, și anume conflictul de jurisdicții. Din acest motiv, legătura normei conflictuale nu va trimite în cazul de față la un sistem de drept aplicabil pe fondul raportului juridic, ci la statul ale cărui instanțe au competență jurisdicțională cu privire la respectivul litigiu^[3].

1.2.2. Clasificare

Normele juridice prin intermediul cărora se soluționează conflictul de jurisdicții în dreptul internațional privat, pot fi clasificate astfel:

A. În funcție de felul trimiterii:

– *norme juridice unilaterale (cu trimitere directă)*. Acestea indică situațiile în care instanțelor române le revine competența jurisdicțională de a soluționa o anumită cauză cu element de extraneitate (indiferent dacă este vorba despre o competență de drept comun, facultativă (alternativă) sau exclusivă). O normă

^[1] D. AL. SÎTARU, *op. cit.*, p.17.

^[2] S. ZILBERSTEIN, *Procesul civil internațional. Normele de procedură din Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 17; I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat de drept internațional privat*, R.A. Monitorul Oficial, București, 2004, p. 369-370.

^[3] A se vedea și Ș.-AL. STĂNESCU, *loc. cit.*

juridică unilaterală este construită potrivit următoarei formule: „instanțele judecătorești române sunt competente dacă (...)”^[1];

– *norme juridice bilaterale (cu trimitere generală)*. Acestea indică, de o manieră generică (nenominalizată), statul ale căror instanțe dețin competența jurisdicțională în respectiva cauză (indiferent de forma acestei competențe). Asemenea norme juridice sunt construite potrivit următoarei formule: „În materia (...), o acțiune poate fi introdusă în fața instanțelor statului pe al cărui teritoriu se află (...) (după caz: domiciliul reclamantului, domiciliul pârâtului, locul executării contractului, locul producerii faptei prejudiciabile, locul situării imobilului etc.)”^[2].

Normele juridice unilaterale (cu trimitere directă) sunt specifice reglementărilor adoptate la nivel național, în timp ce norme juridice bilaterale (cu trimitere generală) întâlnim în reglementările adoptate la nivelul Uniunii Europene.

B. În funcție de forța lor juridică:

– *norme juridice imperative*. Acestea stabilesc o competență exclusivă/absolută^[3];

– *norme juridice dispozitive*. Acestea stabilesc o competență facultativă/alternativă^[4].

Clasificarea prezintă importanță pe mai multe planuri. Astfel:

- i) normele juridice din prima categorie sunt obligatorii atât pentru instanța de judecată, cât și pentru părți. În schimb, normele juridice din cea de-a doua categorie permit derogarea;
- ii) pe planul invocării, instanțele române sunt ținute, *în unele cazuri*, să își invoce din oficiu lipsa de competență în cazul în care există competența exclusivă a instanțelor dintr-un alt stat^[5];
- iii) pe planul recunoașterii hotărârilor pronunțate în străinătate, încălcarea normelor juridice prin care se stabilește o competență absolută a instanțelor române atrage nerecunoașterea în România a hotărârii judecătorești

^[1] Spre exemplu, normele juridice cuprinse în art. 1079-1081 NCPC.

^[2] Spre exemplu, normele juridice cuprinse în art. 7 sau în art. 24 din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012.

^[3] Spre exemplu, normele juridice cuprinse în art. 1079-1080 NCPC sau în art. 24 din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012.

^[4] Spre exemplu, normele juridice cuprinse în art. 1081 NCPC sau în art. 7 din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012.

^[5] Aspectul relevant prezintă interes în cazurile în care determinarea competenței jurisdicționale se face potrivit reglementărilor adoptate la nivel comunitar, nu și în cazul determinării acestei competențe potrivit reglementărilor interne.

pronunțate în străinătate (pentru încălcarea ordinii publice de drept internațional privat).

1.2.3. Izvoare

Competența instanțelor române de a soluționa procese de drept privat cu element de extraneitate se determină, în primul rând, în conformitate cu dreptul Uniunii Europene, respectiv:

- ❑ Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială;
- ❑ Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia responsabilității părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000;
- ❑ Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere;
- ❑ Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor;
- ❑ Regulamentul (CE) nr. 848/2015 al Consiliului privind procedurile de insolvență.

De asemenea, România este parte la o serie de convenții internaționale ce cuprind și dispoziții referitoare la determinarea competenței internaționale^[1].

În cazul în care nu sunt aplicabile reglementări adoptate la nivelul Uniunii Europene și nici convenții internaționale la care România să fie parte, competența internațională a instanțelor române se determină potrivit Titlului I al Cărții a VII-a (art. 1066-1082) NCP.

1.2.4. Delimitarea sferei de aplicare a reglementărilor-cadru adoptate la nivelul Uniunii Europene și la nivel național în materia competenței internaționale

Astfel cum se poate observa din enumerarea de mai sus, două dintre actele normative menționate constituie reglementări generale în materia competenței

^[1] A se vedea *supra*, capitolul 1, 4.3.

Respectiv internaționale [Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 și Codul de procedură civilă], în vreme ce restul sunt aplicabile în anumite materii punctuale.

În consecință, demersul de față, având un caracter general, vizează exclusiv delimitarea sferei de incidență a acestor două „drepturi comune”.

În ceea ce privește corelația dintre regulile speciale de competență instituite, în anumite materii, prin dreptul Uniunii Europene și dreptul național, aceasta urmează să fie analizată în contextul cercetării competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa litigii în respectivele materii.

A. Domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) nr. 1215/2012^[1]

Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială^[2] constituie, la nivelul dreptului Uniunii Europene, reglementarea cadru în materie.

Din punct de vedere material, regulile referitoare la determinarea competenței internaționale cuprinse în Regulamentul (UE) nr. 1215/2012^[3] devin aplicabile în cazul litigiilor în materie civilă și comercială, dar care nu vizează următoarele aspecte exceptate din sfera de aplicare a Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 (art. 1)^[4]:

– starea civilă și capacitatea persoanelor fizice^[5], drepturile patrimoniale rezultate din regimurile matrimoniale sau din legăturile considerate prin legea aplicabilă acestora, ca având efecte comparabile căsătoriei;

^[1] Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 este analizată în cadrul prezentului capitol al lucrării de față numai din perspectiva incidenței dispozițiilor sale referitoare la determinarea competenței internaționale a instanțelor române. Pentru cercetarea domeniului său de aplicare cu privire la determinarea recunoașterea și executarea hotărârilor străine, a se vedea *infra*, capitolul V.

^[2] Publicat în JO L 351 din 20 decembrie 2012.

Eventuale comunicări făcute de statele membre privind aplicarea regulamentului pot fi accesate la adresa: https://e-justice.europa.eu/content_brussels_i_regulation-recast-350-ro.do.

^[3] Pentru o analiză aprofundată a regulilor de competență cuprinse în Regulamentul (UE) nr. 1215/2012, a se vedea, GH.-L. ZIDARU, *Competența în materie civilă potrivit Regulamentului Bruxelles I bis (nr. 1215/2012)*, Ed. Hamangiu, București, 2017.

^[4] Pentru explicații și jurisprudență aferente articolelor indicate, a se vedea Ș.-AL. STĂNESCU, *Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 adnotat cu explicații și jurisprudență CJUE*, Ed. Hamangiu, București, 2015.

^[5] Materii reglementate parțial (cu privire la divorț, separația de corp, nulitatea căsătoriei, răspunderea părintească) prin Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 (JO L 338 din 23 decembrie 2003).

Respectiv – falimentele, procedurile privind lichidarea societăților insolabile sau a altor

persoane juridice, acordurile amiabile, concordatele sau procedurile similare^[1];

– securitatea socială;

– arbitrajul^[2];

– obligațiile de întreținere care decurg dintr-o relație de familie, de rudenie, de căsătorie sau de alianță^[3];

– testamentele și succesiunile, inclusiv obligațiile de întreținere rezultate ca urmare a unui deces^[4].

Din punct de vedere personal, Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 este aplicabil, ca regulă, dacă pârâtul are domiciliul (sediul) pe teritoriul unui stat membru (art. 4-6). Prin excepție, competența se determină potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012, chiar dacă pârâtul nu are domiciliul (sediul) pe teritoriul unui stat membru, în următoarele situații: în cazul competențelor exclusive (art. 24), al prorogării voluntare de competență în favoarea instanțelor unui stat membru (art. 25), al cererilor formulate de către un consumator împotriva unui profesionist [art. 18 alin. (1)] sau de către un angajat împotriva angajatorului [art. 21 alin. (2)].

Din punct de vedere teritorial, Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 se aplică statelor membre, cu excepția Danemarcei. O bună înțelegere a incidenței teritoriale a Regulamentului, precum și a relației dintre acesta, Convenția de la Bruxelles (1968) și Convenția de la Lugano (1988/2007) este facilitată de o scurtă incursiune istorică.

Astfel, procesul de uniformizare a legislațiilor statelor membre în domeniul determinării competenței jurisdicționale și a recunoașterii și încuviințării executării hotărârilor judecătorești își găsește originile în *Convenția privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, semnată la Bruxelles la 27 septembrie 1968*^[5] și intrată în vigoare la 1 februarie 1973. Adoptată în temeiul art. 220 a patra liniuță din Tratatul de instituire a

^[1] Materie exceptată în considerarea existenței unei reglementări speciale, respectiv Regulamentul (UE) nr. 848/2015 (JO L 141 din 5 iunie 2015.).

^[2] Materie exceptată în considerarea existenței unor reglementări ce se bucură de o largă receptare la nivel internațional, respectiv Convenția europeană de arbitraj comercial internațional, adoptată la Geneva la 21 aprilie 1961 (B. Of. nr. 12 din 25 iunie 1963), și Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, adoptată la New York la 10 iunie 1958 (B. Of. nr. 19 din 24 iulie 1961).

^[3] Materie exceptată în considerarea existenței unei reglementări speciale, respectiv Regulamentul (UE) nr. 4/2009 (JO L 7 din 10 ianuarie 2009).

^[4] Materie exceptată în considerarea existenței unei reglementări speciale, respectiv Regulamentul (UE) nr. 650/2012.

^[5] Publicată în JO L 299 din 31 decembrie 1972.

Comunității Economice Europene semnat la Roma, la 25 martie 1957^[1], potrivit căruia „atunci când este cazul, statele membre vor angaja negocieri între ele pentru a asigura resortisanților lor (...) simplificarea formalităților de care depinde recunoașterea și executarea reciprocă a hotărârilor judecătorești, precum și a sentințelor arbitrale”, Convenția de la Bruxelles a fost completată prin Protocolul privind interpretarea acesteia de către Curtea de Justiție a Comunităților Europene, semnat la Luxemburg la 3 iunie 1971^[2]. Ambele instrumente au fost modificate în mod succesiv prin actele de aderare la acestea a statelor care au devenit ulterior membre ale Uniunii Europene.

La 16 septembrie 1988, la Lugano, statele membre ale Comunităților Europene și statele membre ale Asociației Europene a Liberului Schimb^[3] au încheiat *Convenția privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială*^[4], convenție paralelă celei de la Bruxelles și care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1992.

Intrarea în vigoare la 1 mai 1999 a Tratatului de la Amsterdam, a condus la comunitarizarea unei părți din cel de-al treilea pilon (JAI), ce a devenit noul Titlu IV „Vize, azil, emigrare și alte politici cu privire la libera circulație a persoanelor”^[5] din Tratatul instituind Comunitatea Europeană^[6]. În temeiul art. 65 din Titlul IV al TCE^[7], a fost adoptat *Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială*^[8], care a înlocuit, în raportul dintre statele membre, Convenția de la Bruxelles (1968). Neaplicarea cu privire la Danemarca a Titlului IV din TCE^[9] a determinat încheierea, la 19 octombrie 2005

[1] Devenit art. 293 TCE, în renumerotarea dispusă prin Tratatul de la Amsterdam (adoptat la 2 octombrie 1997) și abrogat apoi prin Tratatul de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona la 13 decembrie 2007.

[2] Publicat în JO L 204 din 2 august 1975.

[3] În prezent, din Asociația Europeană a Liberului Schimb (AELS) fac parte: Liechtenstein, Elveția, Norvegia și Islanda. Liechtenstein nu este parte la Convenția de la Lugano (1988).

[4] Publicată în JO L 319 din 25 noiembrie 1988.

[5] Cel de-al treilea pilon al Uniunii Europene (JAI) s-a restrâns, astfel, la cooperarea polițienească și judiciară în materie penală.

[6] Potrivit art. G din Tratatul de la Maastricht, noțiunea „Comunitatea Economică Europeană” este înlocuită cu aceea de „Comunitatea Europeană”.

[7] În prezent, după intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, art. 81 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

[8] Publicat în JO L 12 din 16 ianuarie 2001, ediție specială în limba română: capitol 19 vol. 03 p. 74-96.

[9] Neaplicarea cu privire la Danemarca a Titlului IV din TCE a fost prevăzută prin Protocolul nr. 5 cu privire la poziția Danemarcei (1997), anexat Tratatului asupra Uniunii

la Bruxelles, a Acordului dintre Comunitatea Europeană și Regatul Danemarcei cu privire la competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială^[1], acord care încorporează, în principiu, prevederile Regulamentului (CE) nr. 44/2001.

În vederea extinderii aplicării principiilor cuprinse în Regulamentul (CE) nr. 44/2001 pe teritoriul statelor membre ale Asociației Europene a Liberului Schimb, prevederile regulamentului au fost încorporate în Convenția privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, încheiată la Lugano, la 30 octombrie 2007^[2].

Așa cum arătam mai sus, la 10 ianuarie 2015, a devenit aplicabil, Regulamentului (UE) nr. 1215/2012, înlocuind, între statele membre, prevederile Regulamentului (CE) nr. 44/2001. Următoarele situații speciale trebuie evidențiate:

În *cazul Danemarcei*, aplicarea mecanismului european de stabilire a competenței internaționale a fost convenită prin Acordul încheiat în anul 2005 între aceasta și Comunitatea Europeană^[3], acord ce a încorporat Regulamentul (CE) nr. 44/2001, în vigoare la acea dată. Întrucât art. 3 alin (2) din Acord permitea Danemarcei să notifice decizia sa de a aplica eventualele modificări aduse Regulamentului (CE) nr. 44/2001, o asemenea notificare a fost transmisă la 20 decembrie 2012^[4], Regulamentul (UE) nr. 1215/2012, fiind calificat ca incluzându-se în această ipoteză. În fine, potrivit art. 3 alin. (6) din Acord, notificarea transmisă de Danemarca este suficientă pentru a da naștere de obligații reciproce între aceasta și Comunitatea Europeană privind aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 care se consideră anexat Acordului. De

Europene (Maastricht) și Tratatului de instituire a Comunității Europene. După intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, Titlul IV din TCE a devenit Titlul V „Spațiul de libertate, securitate și justiție” din TFUE, neaplicarea acestuia cu privire la Danemarca fiind menținută (Protocolul nr. 22 privind poziția Danemarcei).

^[1] Publicat în JO L 299 din 16 noiembrie 2005, Acordul a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2007.

^[2] Convenția (JO L 339 din 12 decembrie 2007) a fost semnată de către reprezentatii Comunității Europene, ai Danemarcei și ai statelor membre AELS, cu excepția Liechtenstein. Convenția a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2010 pentru statele membre ale Uniunii Europene (inclusiv Danemarca) și pentru Norvegia (a se vedea, în acest sens, informarea publicată în JO L 140 din 8 iunie 2010), la 1 ianuarie 2011 pentru Elveția, iar la 1 mai 2011 pentru Islanda (a se vedea, în acest sens, informarea publicată în JO L 138 din 26 mai 2011).

^[3] Acordul dintre Comunitatea Europeană și Regatul Danemarcei privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială, semnat la Bruxelles, la 19 octombrie 2005, a fost publicat în JO L 299 din 16 noiembrie 2005.

^[4] JO L 79 din 21 martie 2013.

Respectiv asemenea, astfel cum am arătat deja, Danemarca este parte la Convenția de la Lugano (2007).

Potrivit considerentului (40) din Preambul, Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 este aplicabil și în cazul *Marii Britanii și al Irlandei*, care și-au manifestat dorința de a participa la adoptarea și aplicarea sa (în conformitate cu prevederile Protocolului privind poziția Regatului Unit și Irlandei, anexat la Tratatul privind Uniunea Europeană și la Tratatul de instituire a Comunității Europene^[1]). În mod evident, Regulamentul este aplicabil pe teritoriul Marii Britanii câtă vreme aceasta își păstrează statutul de stat membru.

În fine, potrivit considerentului (9) din Preambulul Regulamentului (UE) nr. 1215/2012, „Convenția de la Bruxelles din 1968 continuă să se aplice *teritoriilor statelor membre* care intră în domeniul de aplicare teritorială a acestei convenții și care sunt excluse din prezentul regulament în temeiul art. 355 din TFUE”.

B. Domeniul de aplicare al Codului de procedură civilă

Pe plan intern, prevederile Codului de procedură civilă reprezintă reglementarea-cadru în materia efectelor hotărârilor străine în România.

Pentru delimitarea domeniului de aplicare al Codului de procedură civilă sunt relevante prevederile art. 1065 NCPC, potrivit cărora „dispozițiile prezentei cărți^[2] se aplică proceselor de drept privat cu element de extraneitate în măsura în care prin tratatele internaționale la care România este parte, prin dreptul Uniunii Europene sau prin legi speciale nu se prevede altfel”.

În consecință, determinarea competenței internaționale a instanțelor române se face potrivit prevederilor Codului de procedură civilă, ca drept comun, ori de câte ori nu sunt incidente alte reguli cuprinse în tratate internaționale, în reglementări adoptate la nivelul Uniunii Europene [și în primul rând în Regulamentul (UE) nr. 1215/2012] sau în acte normative adoptate pe plan național.

1.3. Finalitatea soluționării conflictului de jurisdicții: determinarea competenței internaționale

1.3.1. Noțiunea de competență internațională

Soluționarea conflictului de jurisdicții constituie prima etapă a raționamentului juridic specific dreptului internațional privat și are ca finalitate determinarea

^[1] În prezent, Protocolul nr. 21 privind poziția Regatului Unit și Irlandei cu privire la spațiul de libertate, securitate și justiție, anexat la Tratatul privind Uniunea Europeană și la Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

^[2] Cartea a VII-a „Procesul civil internațional” din Codul de procedură civilă.

competenței internaționale a instanței sesizate. Aceasta presupune determinarea, de o manieră globală, a competenței instanțelor unui stat de a soluționa o cauză cu element de extraneitate, iar nu identificarea concretă a instanței îndreptățite din punct de vedere material și teritorial să judece respectiva cauză.

Determinarea competenței materiale și teritoriale reprezintă o problemă ce ține de dreptul procesual civil intern și care succedă în mod logic stabilirea competenței internaționale^[1].

Sub aspect terminologic, se remarcă preferința legiuitorului pentru sintagma „competență internațională”, îndepărtându-se astfel de conceptul utilizat în mod tradițional în literatura de specialitate, respectiv acela de „competență jurisdicțională de drept internațional privat”^[2]. Astfel cum s-a arătat în literatura de specialitate, „sintagma «*competență internațională*» este mai concisă și are avantajul de a descrie mai sugestiv că această categorie privește delimitarea jurisdicțiilor unor state diferite”^[3].

1.3.2. Formele competenței internaționale

În funcție de natura sa, competența internațională poate îmbrăca următoarele forme:

a) *competența internațională de drept comun*. Această competență este fundamentată pe prezența domiciliului, reședinței, a sediului sau, după caz, a fondului de comerț al pârâtului în țara forului;

b) *competența internațională facultativă/alternativă/specială*. Această competență este fundamentată pe prezența în țara forului a unor puncte de legătură calificate, ce pot atrage jurisdicția respectivului stat, chiar dacă pârâtul nu are pe teritoriul său domiciliul, reședința, sediul sau, după caz, fondul de comerț. Conceptul de competență facultativă sau alternativă trebuie înțeles, așadar, prin raportare la competența jurisdicțională de drept comun a instanțelor unui alt stat. În funcție de prevederile legale incidente, pot constitui asemenea puncte de legătură: cetățenia sau naționalitatea uneia dintre părți, locul încheierii sau al executării contractului pe care este fundamentată acțiunea, locul situării bunului la care se referă cererea, locul producerii faptului juridic generator de obligații

^[1] Pentru detalii, a se vedea S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 18 și urm.

^[2] D. LUPAȘCU, D. UNGUREANU, *Drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 33; I.P. FILIPESCU, A.I. FILIPESCU, *Tratat de drept internațional privat*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 33; S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 18.

^[3] GH.-L. ZIDARU, *Competența instanțelor judecătorești în dreptul procesual civil român și german*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 176.

Respectiv, extracontractuale sau locul producerii efectelor acestuia, domiciliul sau sediul reclamantului etc.;

c) *competența internațională exclusivă/absolută*. Această competență este fundamentată pe prezența în țara forului a unor puncte de legătură calificate care împiedică existența unei competențe facultative/alternative a instanțelor unui alt stat. Având în vedere caracterul, de principiu, teritorial al normelor juridice prin care se stabilește competența jurisdicțională de drept internațional privat, încălcarea competenței jurisdicționale exclusive a instanțelor unui stat este, de regulă, sancționată prin nerecunoașterea pe teritoriul său a unei hotărâri pronunțate de către o instanță străină (cu încălcarea respectivei competențe internaționale exclusive);

d) *competența internațională cu rol de protecție^[1]/mixtă/alternativ-exclusivă*. Aceasta este reglementată în considerarea particularităților anumitor relații sociale, particularități care determină legiuitorul să instituie multiple puncte de legătură pentru stabilirea competenței internaționale în cazuri determinate^[2]. Metoda de reglementare îmbracă atât trăsături ale competenței facultative/alternative (în sensul că litigiul va putea fi soluționat de către instanțele oricăruia dintre statele indicate de respectivele puncte de legătură), cât și trăsături ale competenței exclusive (în sensul că instanțele niciunui alt stat, neindicat de respectivul pachet de norme juridice prin punctele de legătură conținute, nu vor fi îndreptățite să soluționeze acea cauză sub sancțiunea nerecunoașterii hotărârii pronunțate).

1.4. Considerații metodologice

Actele normative enumerate mai sus^[3] stabilesc un număr substanțial de reguli de competență internațională. De aceea, ținând cont de specificul lucrării de față (care justifică mai curând preocuparea pentru imaginea întregului, decât pentru tratarea exhaustivă a detaliului), abordarea pe care o propunem presupune cercetarea:

- competenței internaționale de drept comun a instanțelor române, fundamentate pe domiciliul pârâtului;

^[1] Sub aspect terminologic, a se vedea Y. LOUSSOUARN, P. BOUREL, *Droit international privé*, Dalloz, Paris, 2001, p. 607, GH.-L. ZIDARU, *op. cit.*, 2017, p. 261.

^[2] Este vorba despre determinarea competenței internaționale de a soluționa litigii derivând din contracte de asigurare, din contracte încheiate de consumatori și din contracte individuale de muncă.

^[3] A se vedea *supra*, prezentul capitol, 1.2.3.